

साझाकुरा

हाम्रो कुरा

विभेदपूर्ण लिङ्ग छनौट डरलाग्दो सामाजिक समस्या

विभेदपूर्ण लिङ्ग छनौट एउटा डरलाग्दो सामाजिक समस्याको रूपमा अगाडि आएको छ । गर्भमाै लिङ्ग पहिचान गरी आवश्यकता अनुसार जन्म दिने वा गर्भपतन गरिदिने गलत सामाजिक समस्याको विकास भइरहेको छ । हेटीडाँमा भएको विभेदपूर्ण लिङ्ग छनौट अन्त्यका लागि राष्ट्रिय रणनीति २०७८-२०८८ बारे प्रदेश स्तरीय कार्याशालामा सहभागी जिम्मेवार व्यक्तिहरूको प्रस्तुतिबाट यो गम्भीर सामाजिक समस्याको रूपमा अगाडि बढिरहेको पाइएको हो । लैङ्गिक समानता हासिल गर्न र सबै महिला, किशोरी र बालिकालाई सशक्त बनाउन निर्धारण गरिएका सुचकहरूको विकास, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धनका लागि रणनीति आवश्यकता छडकिए छ । सरकारले नीति बनाउने तर, त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुँदा समस्या ज्यूँकाज्यूँ रहेको सरोकारवालाहरूको भनाइबाट स्पष्ट हुन सकिन्छ ।

मुलकी अपराध (संहिता) ऐन, २०७४, परिच्छेद १३ को गर्भ संरक्षण विरुद्धको कसूर अन्तर्गत दफा १८८ र १८९ मा लिङ्ग पहिचान गरी गरिने वा गराइने गर्भपतनलाई अपराधको रूपमा परिभाषित गरी दण्ड र सजायको व्यवस्था गरेको छ । सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार ऐन, २०७५ (परिच्छेद ४ को दफा १७) ले पनि यसै कुरालाई जोड दिएको हुँदा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने नीतिमा उल्लेख छ । तर, नीति कार्यान्वयनका लागि संघ, प्रदेश वा स्थानीय सरकारले न स्पष्ट कार्यक्रम ल्याउन सक्ने न कार्यान्वयन तहमा बस्नेले यसमा चर्को दिए । कार्यक्रम र समन्वयको अभाव तथा आम नागरिकमा छोरछोरीको महत्वबारे रहेको गलत बुझाइबाट यो समस्या समाधान हुन नसकेको देखिन्छ । यसको लागि चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मी, पुरुष, महिला, किशोरीकिशोरी, नागरिक समाजलागायत आम सरोकारवालाहरूको भूमिकालाई प्रवर्द्धन र उजागर गर्दै लैजानु पर्दछ । सरकारले विभेदपूर्ण लिङ्ग छनौट अन्त्य गर्ने लक्ष्य राखी सन् २०३० सम्मका लागि रणनीति तयार गर्न आवश्यक पहल गरिरहेकोमा उक्त लक्ष्य हासिल गर्न कानुन कार्यान्वयनमा सशक्तीकरण आवश्यक देखिन्छ ।

लैङ्गिक विभेद गर्ने दम्पति, भिडियो एक्स-रे गरेर लिङ्ग पहिचान गरिदिने स्वास्थ्यकर्मी, त्यस्ता स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई यसमा पूरा जिम्मेवार बनाउनुपर्ने हुन्छ । कानुन कार्यान्वयनको सन्दर्भमा कडा सजायको व्यवस्था गर्नुपर्छ । संघीय सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय सरकारले मात्रै चाहेर यो समस्या हल गर्न सक्ने अवस्था होइन । छोरीलाई कम महत्व र छोरालाई बढी महत्व दिने परिस्थिति समाजले सृजना गरेको हुनाले समाजले नै जिम्मेवार भएर यसको परिवर्तनको लागि लानु अपरिहार्य छ ।

महत्वपूर्ण टेलिफोन नम्बरहरू	
मकवानपुर प्रहरी	एम्बुलेन्स सेवा
प्रहरी कन्ट्रोल: १००	नेपाल रेडक्रस: ५२०७९१, ९८५४०२०९४२
बिज्ला ट्राफिक: ५२०४९९	हेटीडाँ अस्पताल: ५२०३०५
बडा प्रहरी: ५२०२९९	परिवार नियोजन संघ: ५२०७९९८, ४२०१०४००
पर्याप्तितार इलाका: ५२०४९८	मनहरी रेडक्रस: ९८५४१०४८२९
पाण्डु इलाका: ६२०४५७	छोलाङ रेडक्रस: ९८६६६२२३९१
महारी इलाका: ९८५४०९०१९१	भीमफेदी रेडक्रस: ६२०४९९
इलाका फापरवारी: ६२१९८०	पाण्डु रेडक्रस: ९८१५२०४४०१
इलाका भीमफेदी: ६९१५६२	बडाबारी रेडक्रस: ९८५४३०२९८२
इलाका टिम्पन: ९८५४२९९३६१	सङ्घारी अस्पताल: ०५२२४८०९, ९८५४१९१९१
बीकीटोल चौकी: ९७४२५५४०१	बसमाडी एम्बुलेन्स: ९८५४२९७५७
चिप्लुङ चौकी: ६९२०००	बास्य सन्ध: १०१
चिप्लुङ चौकी: ९८५४०४५०४	बाल हेल्पलाइन नेपाल: १०९८
नेवारपानी चौकी: ९७५४०००२९९	माइती नेपाल: ५२०५०
फाकेम चौकी: ९८५४०३१३९८	आइड बाल अस्पताल: ९८५४२९६५४
पदमपेखारी चौकी: ९८५४०९६७९९	

भोलिको पात्रो	
भोलि वि.सं. २०७९ अक्टो १० गते शुक्रबार २६ अपाट २०२२ ।	माइ कृष्णपत्त चतुर्थी । नुवागा १९४२ । सूर्योदय: ५:४०, सूर्यास्त: ६:२९ मा हुनेछ ।

आजको राशिफल	
मेघ : काम बनाले उत्साह आनेछ	तुला : भाग्योदयको समय रहनेछ
वृष : कामको उचित प्रतिफल पाइनेछ	मिथुन : काममा उत्साह बढ्नेछ
मिथुन : श्रमबाट प्रशस्त लाभ हुनेछ	धनु : प्रेमको बन्धन बसिनेछ
कनक : पारिवारिक समस्या आउनसक्छ	कनक : स्वास्थ्यमा बाधा उत्पन्न हुनेछ
रिध : प्रेमप्रसंग सुमधुर आदर पाइनेछ	कनक : आतिथ्यपूर्ण सम्मान पाइनेछ
कनका : अचुरा योजना पूरा हुने देखिन्छ	मीन : पवित्र कर्ममा मन जान्नेछ

के मानिसभन्दा बौद्धिक प्राणी सम्भव छ ?

तपन चौधरी

केही दिन अघि मैले सामाजिक सञ्जाल फेसबुकमा कठोर निम्तोको मोडमा केही कुरा लेखेपछि धेरै साथीहरूको प्रतिक्रिया प्राप्त भएको छ । यो लेख त्यसैमा केन्द्रित छ । कतिपयको विमता मैले पाउँ छुँदा त्यसको हो कि भने देखियो । पाउँमा जानु कुनै डुङ्गेनी काम नभएकोले रसातल बनायो पाउँ छुँदा भने कुरा मेरो कल्पना भन्दा बढिको कुरा थियो । कौपी पनि मान्छे पाउँमा सहयोगी हुने भनेको पाउँको दर्शन, विचार, मिडान, रचनात्मक, संगठन, कार्यक्षमको कारण हो । आधारभूत रूपमा सहमत भएर नै पाउँमा रहन्छ र रहनुपर्दछ ।

मेरो सवाल फरक हो । केवलमानक याम म अलि बढेर इमाने सोचिरहेको छु । यो पृथ्वीमा रहेका सर्वांगीण मस्तिष्कले कसरी सोचिरहेका छन् ? दर्शन, विचार, अवधारणा, निर्णय, रचनात्मक विचारधारा म ती सामग्री सोचिरहेको छु । मानव जातिको इतिहासमा आज यति बृहत् र सार्थक गतिको यस अर्थ कहिल्यै थिएन । मानव विज्ञान प्राणी हो । यसले अनन्त प्रश्न गर्दछ र उत्तरसमेत खोज्दछ । हामी कम्प्युटरहरू साथै अर्थमा कम्प्युटर बढ्दछौं हो भने वा योग्य मान्छे हुने हो भने कुनै आँकुरा र जड्दा नपनिमान मानव जातिले आर्जन गरेका सर्वांगीण ज्ञानले नैस हुने गर्दछ । मेरो कठोर निम्तो यही हो: ज्ञानको योग र अनन्त खोज ।

हाम्रो धर्मलाई स्वस्थानको घर भन्छन् । जगतपुर गाउँ, मेरी नगर पालिका-११, बाजर कोट । कर्णाली प्रदेशको नेपाल देशमा पर्ने यो क्षेत्रको विस्तार हुँदै जाने हो भने महारक्षा परिसरमा । गोलार्द्ध सीमा । ग्रह पृथ्वी । मध्यम स्तरको ताराको सीमा पृथ्वी । तापमान अक्षरशःमा । अवलोकन योग्य ब्रह्माण्ड र अनुमान योग्य बहुब्रह्माण्डहरू । यसरी विचार हुन्छ, हाम्रो कसरी र हाम्रो परिचय । सानोबाट ठूलो तिर ।

सत्यको खोज सुरुमा वेवास्ता गरिन्छ, विचमा संशयको घण्टिने हेरिन्छ र अन्ततः स्वीकार गरिन्छ । सत्यको खोजको लागि आत्माकेन्द्रीत व्यक्तित्वविकास आवश्यक हुनु सक्नु पर्दछ । मेरो कठोर निम्तो आफै विच्छेदको निम्तो हो । म यहाँ केही शीर्षकहरू छनौट गर्छु, जुन आजको समय जतिमै मुख्य बसालको रूपमा बहस गरिनेछ ।

१. ब्रह्माण्ड
हामी वर्षेदेखि ब्रह्माण्डको उत्पत्ति बारेमा मानव जातिले बस गर्दै आइरहेको छ । हामीले ब्रह्माण्डको उत्पत्तिको निष्कर्ष किन जान्नु पर्दछ ? आफ्नो हिस्सा प्रयोग गर्न । जति गहिरासमा गएर हामीले प्रकृतिको निष्कर्ष जान्छौं, त्यसरी नै तिनलाई प्रयोग गर्न सक्षम हुन्छौं । हामी अवलोकनयोग्य ब्रह्माण्डको बारेमा सुनिस्केलीन, सदकालीन र महाविज्ञानोद्घाटन गरी तीव्रगती मत छुन ।

सुनिस्केलीन मतका अनुसार भगवानले ब्रह्माण्डको सृष्टि गरेको भन्दछ । तर यस मतले भगवानले कतिले, किन सृष्टि गरे ? सृष्टि गर्नुको अन्तिमको पेशा के थियो ? भगवानका आमाबुवा थिए वा थिएनन् भन्ने । थिएनन् भने भगवानको सृष्टि कसले गर्दा ? उतलिन किन बीच बीचमा नष्ट गर्नुपर्छ, त्यो पनि भन्ने । सदकालीन मतका अनुसार यो ब्रह्माण्डको सृष्टि कुनैले गरेको होइन । न त यसको कसैले अन नै गर्नेछ । सबै सदकालीन यो ब्रह्माण्ड यही थियो र यसै रहनेछ । भौतिकवादको एउटा शाखाले यसै मतमा आफ्नो साक्षीको छ । महाविज्ञानोद्घाटन मत अनन्तको सृष्टिको अनुसर

यसैसम्म कि, नेपालमा सरकार परिवर्तन हुँदा पनि विदेश नीति परिवर्तन हुन्छ । परिवार फिच्छे, पार्टीफिच्छे, विदेश नीति पनि फेरिन्छ । नेपालको विदेश नीति एउटा खालको देखिँदैन । चीनले आफ्नो विदेश नीति कसो हुने भन्ने विषयमा स्पष्ट पारिसकेको छ । यसै भारत पनि आफ्नो विदेश नीतिको बारेमा स्पष्ट छ । तर, नेपालको विदेश नीति के हो भनेमा नेपाल सरकार नै अनभिज्ञ छ ।

परिहारफिच्छे, पार्टीफिच्छे विदेश नीतिमा फरक परेको देखे अहिलेसम्म छ भने यो आफैमा आश्चर्यको कुरा हो । अमेरिकाले पनि इन्डोप्यासिफिक रणनीति अनन्तत आफ्नो विदेश नीति स्पष्ट पारिसकेको छ । यसै ची सेभनेले पनि आफ्नो धारणा स्पष्ट पारिसकेको छ । दुनियाँभरमा राखे हाम्रो अवधारणा के हो त ? यसबारे परराष्ट्र मन्त्रालय नै अनपठ हुनु ठूलो समस्या हो । नेपालले यस र मुसलमानी हुनु पर्ने हुँदा जुन अहिले पनि जारी छ । मुसलमानीहरू आफ्नो विदेशनीति विदेश । बाह्यबाट कम्प्युटर पार्टीको विदेशनीति भनेको शोकबहादुर देवको मुसलमानी समर्थन गरेको देखा म आफैलाई आश्चर्य मानेको हुन्छ ।

सत्यको खोज सुरुमा वेवास्ता गरिन्छ, विचमा संशयको घण्टिने हेरिन्छ र अन्ततः स्वीकार गरिन्छ । सत्यको खोजको लागि आत्माकेन्द्रीत व्यक्तित्वविकास आफैभित्र लड्नु सक्नु पर्दछ ।

लगभग तेइ अर्ब असी करोड वर्षअघि अत्यन्तै सघनोत सुक्ष्मबन्त बसुवाट यो ब्रह्माण्डको सृष्टि भएको हो । त्यसैरी पर्याप्त, उर्जा, समय र स्थानको उपलब्धि भएको हो । अर्को शब्दमा, ब्रह्माण्ड बन्नुको लागि तीनवटा बसु बाहिन्छ, पर्याप्त, उर्जा र स्थान । विज्ञान वैज्ञानिक अल्बर्ट आइन्स्टाइनले पर्याप्त उर्जामा र उर्जा पर्याप्त स्थानहरू हुनु भनेर पुष्टि गरे । अब हामी भन्नु सक्छौं कि ब्रह्माण्ड बन्नुको लागि उर्जा र स्थान बाहिन्छ ।

२. शरीरको उत्पत्ति
प्रकृतिको सैवधान्यता राख्नुसम्मको एक हो जीवको उत्पत्ति । अहिलेसम्म हाम्रो यह पृथ्वीमावाटिके अन्तर जीवको अस्तित्व रहेको पत्ता लागेको छैन । हाम्रो सुरु मध्यम स्तरको तारा हो । यसका वरपर आठवटा ग्रह हुन् । यो सुरु आकाशगंगा तारापुञ्जभित्र पर्दछ । आकाशगंगाभित्र एक सय अर्ब तारा रहेका छन् भनिन्छ । त्यस्ता तारापुञ्जहरूको संख्या पनि एक सय अर्ब छुन । अब तारा र ग्रहको औसतमा हेर्दा यो ब्रह्माण्डमा रहेका ग्रहको संख्या दुई अर्ब अनुमान गरिन्छ । हाम्रो पृथ्वी र सौर्यमण्डल साइँ वारा अर्ब वर्ष पछिले बने । अबकि प्रथम तारा बाइ अर्ब अर्ब अर्ब करोड वर्ष अघि नै बनिस्केका थिए । हुन सक्छ, केही तारा लोप भएपछि यी सारा तारा बनेका होलान् ।

कुनै ब्रह्मा हामीभन्दा लम्बी वा करोडी वा अर्बौ वर्ष अघि विकसित जीव वा सभ्यता हुन सक्दछ । तिनीहरू कस्ता होलान् ? दुई बुझ्दछौ, तीन बुझ्दछौ, चार बुझ्दछौ वा अझ धेरै बुझ्दछौ किनकि चारजना आकाशमा उड्ने वा मछलाबस्ने पौडीछुनु ? तिनीहरू कस्तो भाषा बोल्दछन् ? तिनीहरूको सभ्यता कस्तो होला ? कस्ता खाने प्रथिभो प्रयोग गर्दछन् ? खान्दछन के के खान्दछन् ? तिनीहरू उर्जाको रूपमा के के प्रयोग गर्दछन् ? हामीजसो पन्ध्र करोड किनो मिटर टाढाबाट आफ्नो प्रकाशलाई उर्जामा रूपान्तरण गर्दछौं होला वा सिंगो आकाशगंगाको प्रकाशलाई उर्जाको रूपमा प्रयोग गर्दछौं होला ? के तिनीहरूसँग कुनै विचार होशो भेटे होला ?

यदि भेटे हाम्रो हामीले आफैमा कुन भाषामा कुरा गर्ने होला ? होसको को होला ? कुनैरीतिक मर्यादा कसरी कायम गर्ने होला ? हाम्रो राष्ट्रिय र उच्चको प्रोटोकल के हुने होला ? कुनै ती एभियनहरू हामीभन्दा अलि नैविकसित अवस्थामा रहेको र कुरा नभन्दा हामीहरू पृथ्वी निवासी सबैलाई सम्भारने सक्षम पनि त होइदैनन् । त्यसैले विज्ञान वैज्ञानिक स्ट्रेफन हकिङले सजिलै एभियनहरूको समर्थन गर्न सकेका छन् । मानव जातिले समग्रकाममा यी प्रश्नको जवाफ फेर्ना पाइन्छ ।

यस प्रश्नमा हामी जीवहरू रहनु अनन्त संयोगको श्रृंखला हो । यदि हाम्रो सुरु अहिले भएको भन्दा बीस प्रतिशत ठूलो वा सानो भएको भए हामी यहाँ हुने थिएनौं । वा हामी धेरै थियोसले कठोरपन्थी वा धेरैतलिन पालन्थी । भनिन्छ, अहिले हामी छैटौँ महाविनाशको मजिक छौं । यस अर्थ पाचवटा महाविनाश भइसकेका छन् । अन्तिम महाविनाश पृथ्वीमा ठोक्कना भएको थियो । असको कारण पृथ्वीमा भूचलनी आयो, आलानी भयो, ज्वालामुखी फिफोट भयो । वर्षैसम्म आकाश कुहिराले डाँडिटा बरफ जमो र सभ्यता नबले प्रतिशत जीवजन्तु सक्षम भए, जसमा डायनोसोर पनि पर्दछ । हामीलाई एक

सय पचपान वर्ष अघि नै चाल्सर्ड डार्विनले भनिस्केका छन् कि जीव र वनस्पतिको कोही सृष्टिकर्ता छैन । प्राकृतिक तवरले यसको विकास भएको हो । साइँ चार अर्ब वर्षको रहस्यको जवाफ उनले हामीलाई दिएका छन् ।

३. कसरी बनेो मान्छे ?
पृथ्वी बनेको एक अर्ब वर्षसम्म यहाँ कुनै जीव थिएन । त्यसपछि तिथीव बसुवाट एककोपिण जीव बने । दुई अर्ब वर्षसम्म मान्छे एककोपिण जीव रहे । करिब साठी करोड वर्ष अघि बहुकोपिण जीव बने । पचास करोड वर्ष अघि सस्तुपुण्ड अलि बीस करोड वर्ष अघि लम्बाइरि जीव बने । करिब साठी लाख वर्ष अघि पाणु जनावट मान्छे अलग हुने प्रक्रिया सुरु भयो ।

स पृथ्वीमा अहिलेको मान्छे होमो सेपियन्स जसै होमो निपण्डरस, होमो डेनिसोवन्, होमो इरेक्टस लगायत अन्य प्राकृतिक मान्छे पनि थिए, यो विभिन्न कालखण्डमा लोप भए । पुरातत्व वैज्ञानिकहरूले रैथियो कार्बन डेटिङमाफर्नु भन्नु सक्दछ कि सय प्राकृतिक भेटिएका इन्डोपिण कति पुराना हुन् ? लगभग तेस्र सय वर्ष अघिदेखि मान्छे कुनै गुणमा प्रवेश गरेको भनिन्छ ।

मान्छे कसरी मान्छे बन्यो ? यसको जवाफ हामीले सही हुनाले दिन सक्थौं भने मान्छे मान्छेसँग हामीले सही व्यवहार गरिन्छौं । चार बुझ्दछौ किनकि सगु दुई बुझ्दछौ किनकि जसले मस्तिष्कको विकासमा सहयोग पुर्यायो । औजारको प्रयोग मान्छेको कमालको विशेषता हो । कसै मान्छेले त मान्छेलाई औजार बनाउने पुरा भनेका छन् । भाषाको विकास अहिले विशाल मात्रामा सहकार्यलाई संभव बनायो र अन्तमा सामूहिकता, अहिले यसलाई शक्तिशाली बनायो । अब मान्छे यो पृथ्वी बने यताका पचास अर्ब प्रजातिका प्राणीमध्ये सबैभन्दा शक्तिशाली र सबैभन्दा बौद्धिक प्राणी हुन थाले ।

अब मान्छेलाई आफ्नो बारेमा माथै बाहल छैन कि यो पृथ्वीको बनौट, तील आयुदेखि ब्रह्माण्डको उत्पत्ति, बनौट, आफ्नो बारेमा भन्न सक्ने भएको छ । अब हामी सजिलै भन्न सक्छौ कि विस्तारमान् ब्रह्माण्डको अहिलेको परिधि बयानबन्ने अर्ब प्रकाश वर्ष छ । प्रकाशले एक वर्षमा पार गरेको दूरीलाई एक प्रकाश वर्ष भनिन्छ । अन्तरिक्षमा दूरीलाई प्रकाश वर्षमा नापिन्छ । पृथ्वीको एक वर्षमा तीन करोड पन्ध्र लाख छरिस्त हजार सेकेण्ड हुन्छ । प्रकाशले एक सेकेण्डमा तीन लाख किमिभन्दा दूरी पार गर्दछ अर्थात् पृथ्वीको साइँ साइँ फर्को । एक वर्षमा प्रकाशले चौरानब्बे सय साठी अर्ब असी करोड किमिभन्दा दूरी पार गर्दछ । अब अनुमान गर्दा कि बयानबन्ने अर्ब वर्षमा कति दूरी पार गर्दछ होला ? आजको दिनमा यो ब्रह्माण्ड त्यति नै ठूलो छ । यो पत्ता लगाउने चेतनशील मान्छेको हिमांगी कमाल हो ।

४. मानव शक्ति
मानव जातिले दुई ठूला रहस्यको निरन्तर जवाफ खोजिरहेको छ । ब्रह्माण्ड कसरी बनेको हो र यसले कसरी काम गर्दछ, यसलाई बाहिरि अन्तरिक्ष भनिन्छ । मानव मस्तिष्क कसरी बनेको छ र यसले कसरी काम गर्दछ ? यसलाई जिम्मा अन्तरिक्ष भनिन्छ । संसारमा अनुसन्धानको क्षेत्रमा धर्च भएको रकमको सबैभन्दा धेरै हिस्सा यति दुईवटा शीर्षकले ओगट्दछन् ।

हाम्रो शरीरको माथै दुई प्रतिशत भाग ओगट्ने तर शरीरमा खपत हुने उर्जाको बीस प्रतिशत हिस्सा ओगट्ने मस्तिष्कबारे हामीले सही हुनाले अनजारी छौं । हाम्रो मस्तिष्क कसरी बनेको छ र यसले कसरी काम गर्दछ ? हाम्रो मस्तिष्कमा एक सय न्युरोन र तीस अर्ब न्युरोन हुन्छन् । मस्तिष्कको हेरक न्युरोनले कसरी काम गर्दछ भने जानु जरुरी छ । मस्तिष्कको कुन भागले कुन भागलाई नियन्त्रण गर्दछ भने जानु हो भने आधारभूत रूपमा हामी सही समझदारौमा पुग्ने छौं ।

रेडटेलिभिज विभाग असलाई पुरानो दिनमा पनि भनिन्छ, तीस प्रतिशत भाग ओगट्दछ भने म्याग्नेसियन विभाग अर्धवा न्युक्लीोटिस वा

नर्ब दिमाग अहिले सतरी प्रतिशत भाग ओगट्दछ । यही नर्ब दिमाग हो हाम्रो विचार, दर्शन, ज्ञान विज्ञानको कुरा गर्ने बौद्धिक क्षेत्र । हामी कसरी सोच्दछौ भने जानु न्युक्लीोटिसले काम गर्दछ भने जानु पर्दछ । यसले हामीरी सर्बश्रेष्ठको अस्तित्व र चिन्तनसम्बन्धि बसुवाट अत्यन्तै महत्त्व । हामीले अरुका बारेमा जानु अति आनन्दै दिनामले कसरी काम गर्दछ भने जानु पर्दछ ।

५. ब्रह्माण्ड शक्ति
भौती शास्त्रीको सैवधान्यता ठूलो बौद्धिक क्रान्ति भनेर चिनिएको ब्रह्माण्ड शक्तिबारे वैज्ञानिक जगतवाटिके सार्थक चर्चा हुने गरेको छैन । सारोशलाको विज्ञान जसले कति ठूलो भन्ने सवाल जवाफको अवस्था गर्दछ । बयानबन्ने अर्ब प्रकाश वर्ष टाढाको ब्रह्माण्डसम्मको अवस्थान गर्दछ । ब्रह्माण्ड शक्तिबारे तिनो प्रतिक्रिया आधारमा कति सानो भन्ने सुझाव जवाफको अवस्थान गर्दछ । उपरमा नानोले जसै भागमाथो एक भागको प्रतिनिधित्व गर्दछ । जसै नानोभित्र भनेको एक भित्रको एक अर्ब भागको एक भाग हो । नानोसेकेण्ड भनेको एक सेकेण्डको एक अर्ब भागको एक भाग हो । अब हामी अर्धमानुष्य गर्न सक्छौ कि हाम्रो शरीरमा साइँ दुई नानो भित्रमा छैन । तुलना गर्दा कि हामी ठूलो रूपमा हामी त्यति ठूला छौं, जति हामी भन्दा सुरु ठूलो छ । हाम्रो पृथ्वीभन्दा एक्सस आठ गुणा ठूलो । हाम्रो कपाल कपाल ब्रह्माण्डसम्मको कपाल नानोभित्र हुन्छ रे । हामी हाम्रो तब प्रतिसेकेण्ड एक नानोभित्र बस्दछु रे ।

नानो ट्युब, नानो पाइपिन, नानो संरचना, नानो औजार, नानो ग्राम अदि अहिले हाम्रो चिन्तो सोच्ने तरिका र जीवन पदार्थलाई अकल्पनीय रूपमा बढिरहेको छ । अहिलेको डिजिटल क्रान्तिको रहस्य भनेकै ब्रह्माण्ड क्रान्ति हो । अनन्त गरी कि अहिलेको सुरु कम्प्युटरभन्दा ब्रह्माण्ड कम्प्युटर एक अर्ब गुणा शक्तिशाली हुन्छ । नानो प्रथिभिके कारण कुनै दिन हाम्रो अस्तित्वलाई इन्टरनेटमा जोड्न सकिनेछ । हामीले कुनै कसको दिमाग पढ्न सक्नेछौ । हिजोको कुट्याङ्को खबर, हुलाक, आकाशवाणी (आवा) खबर, बार्मिनी फोन, मोबाइल फोन, इन्टरनेट जडित कणश ४ अन्तमा इन्टरनेट जडित मस्तिष्क ।

ब्रह्माण्ड शक्तिबारे मुख्य गरी तीनवटा क्षेत्रमा क्रान्ति ल्याउनुपर्छ । एक, नानो प्रथिभिके जसको व्याख्या मानि गरिसकेको छैन । दुई, जेनेटिक इन्जिनियरिङ, जसले साइँ वारा अर्ब अर्बको पालन सार्थक विज्ञानको सिद्धान्तमा चामगला ल्याउनुपर्छ । अब मान्छे प्राकृतिक छनौटद्वारा होइन कि जीन सम्पादनले मान्छेको छनौटद्वारा तय गर्न सकिनेछ । यसले अकल्पनीय परिणाम ल्याउनेछ ।

तेश्रो हो, कृत्रिम बौद्धिकता । मान्छे भन्दा मोसिन बौद्धिक हुने अवस्था । तेश्रो बौद्धिक मोसिन जसले आफैलाई निरन्तर परिष्कार र विकासित गरिरहेको छ । अब मान्छे यो ग्रहको सबैभन्दा बौद्धिक प्राणी रहने छैन, यव के होला ? यो आजको वैज्ञानिक जगत्मा लक्षण लक्षण ल्याइएको सवाल हो । कृत्रिम बौद्धिकता बन्नु अघि हामी फेरि मानवीय बौद्धिकतामै फर्कनु पर्दछ ।

ब्रह्माण्ड शक्तिबारे आजको र सार्थको ज्वलन्त सवाल छाड्दा, उर्जा तथा हाम्रो अहिलेको प्रथिभिके बलाउनुपर्छ । अहिलेसम्म कसैले हाम्रो जातिको लागि मातृ र सूर्यको प्रकाशबाट पर परेका छौं । अब हामी ती दुई विना पनि खान्कुरा तयार गर्न सक्नेछौं । अहिलेसम्म हाम्रो अहिलेको उपचार गरिरहेका छौं, अब हामी मृत्युको उपचार गर्न सक्नेछौं । अब हाम्रो विश्व दृष्टिकोणलाई ब्रह्माण्डिय दृष्टिकोणमा उठाउनुपर्छ । वैज्ञानिक अन्वर्त आइन्स्टाइनको चारु विचारको सफलताको कारण के होला भनेबारे अर्का वैज्ञानिक स्ट्रेफन हकिङले भनेका छन् कल्पनाशिलता । हो हामी सबैसँग कल्पनाशिलता हुन सक्छौं छ ।

हामी सबै लगभग आठ अर्ब मान्छेहरू असङ्ख्यको छौं । हामी सजिलै कठोर निर्णय गर्नुपर्ने भएको छ । हामी जान्छौं र हामी बन्दछौं ।

समाचार: रातोसारा

नेपालका लागि घातक छ बीआरआई परियोजना

गोपेश कुमार मण्डल

यसैसम्म कि, नेपालमा सरकार परिवर्तन हुँदा पनि विदेश नीति परिवर्तन हुन्छ । परिवार फिच्छे, पार्टीफिच्छे, विदेश नीति पनि फेरिन्छ । नेपालको विदेश नीति एउटा खालको देखिँदैन । चीनले आफ्नो विदेश नीति कसो हुने भन्ने विषयमा स्पष्ट पारिसकेको छ । यसै भारत पनि आफ्नो विदेश नीतिको बारेमा स्पष्ट छ । तर, नेपालको विदेश नीति के हो भनेमा नेपाल सरकार नै अनभिज्ञ छ ।

परिहारफिच्छे, पार्टीफिच्छे विदेश नीतिमा फरक परेको देखे अहिलेसम्म छ भने यो आफैमा आश्चर्यको कुरा हो । अमेरिकाले पनि इन्डोप्यासिफिक रणनीति अनन्तत आफ्नो विदेश नीति स्पष्ट पारिसकेको छ । यसै ची सेभनेले पनि आफ्नो धारणा स्पष्ट पारिसकेको छ । दुनियाँभरमा राखे हाम्रो अवधारणा के हो त ? यसबारे परराष्ट्र मन्त्रालय नै अनपठ हुनु ठूलो समस्या हो । नेपालले यस र मुसलमानी हुनु पर्ने हुँदा जुन अहिले पनि जारी छ । मुसलमानीहरू आफ्नो विदेशनीति विदेश । बाह्यबाट कम्प्युटर पार्टीको विदेशनीति भनेको शोकबहादुर देवको मुसलमानी समर्थन गरेको देखा म आफैलाई आश्चर्य मानेको हुन्छ ।

यसैसम्म कि, नेपालमा सरकार परिवर्तन हुँदा पनि विदेश नीति परिवर्तन हुन्छ । परिवार फिच्छे, पार्टीफिच्छे, विदेश नीति पनि फेरिन्छ । नेपालको विदेश नीति एउटा खालको देखिँदैन । चीनले आफ्नो विदेश नीति कसो हुने भन्ने विषयमा स्पष्ट पारिसकेको छ । यसै भारत पनि आफ्नो विदेश नीतिको बारेमा स्पष्ट छ । तर, नेपालको विदेश नीति के हो भनेमा नेपाल सरकार नै अनभिज्ञ छ ।

परिहारफिच्छे, पार्टीफिच्छे विदेश नीतिमा फरक परेको देखे अहिलेसम्म छ भने यो आफैमा आश्चर्यको कुरा हो । अमेरिकाले पनि इन्डोप्यासिफिक रणनीति अनन्तत आफ्नो विदेश नीति स्पष्ट पारिसकेको छ । यसै ची सेभनेले पनि आफ्नो धारणा स्पष्ट पारिसकेको छ । दुनियाँभरमा राखे हाम्रो अवधारणा के हो त ? यसबारे परराष्ट्र मन्त्रालय नै अनपठ हुनु ठूलो समस्या हो । नेपालले यस र मुसलमानी हुनु पर्ने हुँदा जुन अहिले पनि जारी छ । मुसलमानीहरू आफ्नो विदेशनीति विदेश । बाह्यबाट कम्प्युटर पार्टीको विदेशनीति भनेको शोकबहादुर देवको मुसलमानी समर्थन गरेको देखा म आफैलाई आश्चर्य मानेको हुन्छ ।

यसैसम्म कि, नेपालमा सरकार परिवर्तन हुँदा पनि विदेश नीति परिवर्तन हुन्छ । परिवार फिच्छे, पार्टीफिच्छे, विदेश नीति पनि फेरिन्छ । नेपालको विदेश नीति एउटा खालको देखिँदैन । चीनले आफ्नो विदेश नीति कसो हुने भन्ने विषयमा स्पष्ट पारिसकेको छ । यसै भारत पनि आफ्नो विदेश नीतिको बारेमा स्पष्ट छ । तर, नेपालको विदेश नीति के हो भनेमा नेपाल सरकार नै अनभिज्ञ छ ।

यसैसम्म कि, नेपालमा सरकार परिवर्तन हुँदा पनि विदेश नीति परिवर्तन हुन्छ । परिवार फिच्छे, पार्टीफिच्छे, विदेश नीति पनि फेरिन्छ । नेपालको विदेश नीति एउटा खालको देखिँदैन । चीनले आफ्नो विदेश नीति कसो हुने भन्ने विषयमा स्पष्ट पारिसकेको छ । यसै भारत पनि आफ्नो विदेश नीतिको बारेमा स्पष्ट छ । तर, नेपालको विदेश नीति के हो भनेमा नेपाल सरकार नै अनभिज्ञ छ ।

यसैसम्म कि, नेपालमा सरकार परिवर्तन हुँदा पनि विदेश नीति परिवर्तन हुन्छ । परिवार फिच्छे, पार्टीफिच्छे, विदेश नीति पनि फेरिन्छ । नेपालको विदेश नीति एउटा खालको देखिँदैन । चीनले आफ्नो विदेश नीति कसो हुने भन्ने विषयमा स्पष्ट पारिसकेको छ । यसै भारत पनि आफ्नो विदेश नीतिको बारेमा स्पष्ट छ । तर, नेपालको विदेश नीति के हो भनेमा नेपाल सरकार नै अनभिज्ञ छ ।

यसैसम्म कि, नेपालमा सरकार परिवर्तन हुँदा पनि विदेश नीति परिवर्तन हुन्छ । परिवार फिच्छे, पार्टीफिच्छे, विदेश नीति पनि फेरिन्छ । नेपालको विदेश नीति एउटा खालको देखिँदैन । चीनले आफ्नो विदेश नीति कसो हुने भन्ने विषयमा स्पष्ट पारिसकेको छ । यसै भारत पनि आफ्नो विदेश नीतिको बारेमा स्पष्ट छ । तर, नेपालको विदेश नीति के हो भनेमा नेपाल सरकार नै अनभिज्ञ छ ।

